

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

11

*Egidijus Motieka.
Didysis Vilniaus seimas*

1996

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

LIETUVOS
MOKYKLAI

600

Mykolo Römerio 120-osioms metinėms

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

11

Egidijus Motieka
Didysis Vilniaus seimas

VILNIUS

Saulabrolis

1996

UDK 947.45
Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Rimantas Miknys
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Giedrius Subačius
Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Atviros Lietuvos fondui,
Lietuvos istorijos institutui,
Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui Vytautui Landsbergiui,
Švietimo ir mokslo ministerijai,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo.*

© *Egidijus Motieka, 1996*
© *Lietuvos istorijos institutas, 1996*

ISSN 1392-0391
ISBN 9986-814-01-4

TURINYS

PRATARMĖ	7
ĮVADAS	8
I skyrius. LIETUVIŲ SUVAŽIAVIMO ORGANIZAVIMAS	
1. Lietuvos politinė situacija 1905 m. sausio–rugsėjo mėn.	46
2. Lietuvių suvažiavimo idėja ir iniciatyva	60
3. Memorandumas Rusijos vyriausybei	76
4. Lietuvių atstovai VI Rusijos žemietijų suvažiavime	94
5. Lietuvių visuomenės pasirengimas Suvažiavimui	107
II skyrius. SUVAŽIAVIMO DARBAS	
1. Suvažiavimo pradžia	118
2. I ir II posėdžiai: Lietuvos ir Rusijos politinės situacijos bei Lietuvos autonomijos klausimai	138
3. III ir IV posėdžiai: agrarinis ir Lietuvos mokyklų klausimai	158
4. Suvažiavimo nutarimai	174
5. Suvažiavimo dalyvių grupuočių priimti nutarimai	193
III skyrius. SUVAŽIAVIMO PASEKMĖS	
1. Lietuvių ir Lietuvos visuomenė po Suvažiavimo	209
2. Rusijos valdžios požiūris į Suvažiavimą. Represijos	240
BAIGIAMASIS ŽODIS:	
Didžiojo Vilniaus seimo reikšmė	260
PRIEDAI	
Nr. 1 Atsišaukimas į lietuvių tautą	275
Nr. 2 Lietuvių Memorandumas Rusijos Ministrų Tarybos pirmininkui S. Vitei	277
Nr. 3 Odesos lietuvių nutarimai	284
Nr. 4 Lietuvių suvažiavimo Vilniuje programa	287

Nr. 5	LSDP parengta Lietuvių suvažiavimo Vilniuje programa	288
Nr. 6	J. Basanavičiaus kalba pradedant Lietuvių suvažiavimą Vilniuje	290
Nr. 7	Suvalkų gubernijos lietuvių nutarimai	293
Nr. 8	Lietuvos valstiečių sąjungos nutarimai	294
Nr. 9	Lietuvių suvažiavimo Vilniuje nutarimai	297
Nr. 10	Lietuvių suvažiavimo Vilniuje nutarimas dėl lietuvių kalbos Vilniaus vyskupijos bažnyčiose	299
Nr. 11	LSDP sušaukto darbininkų ir valstiečių susirinkimo nutarimai	300
Nr. 12	Krikščionių demokratų nutarimai	306
Nr. 13	Lietuvos mokytojų susivienijimo nutarimai	308
Nr. 14	Tautiškosios lietuvių demokratų partijos Steigiamojo susirinkimo protokolas	311
Nr. 15	Amerikos lietuvių suvažiavimo Filadelfijoje nutarimai	313
	TRUMPINIAI	317
	STRESZCZENIE	318
	SUMMARY	329
	RESUME	342
	ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	354
	VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	361

Priedas Nr. 3

Odesos lietuvių nutarimai

Odesos lietuvių nutarimai, priimti Odesoje prieš Lietuvių suvažiavimą Vilniuje, 1905.XI.13(26), buvo perskaityti Lietuvių suvažiavimo II posėdžio pabaigoje, t. y. XI.21(XII.4) vakare, ir palankiai sutikti Suvažiavimo dalyvių. Šiais nutarimais buvo pasiremta formuluojant Lietuvių suvažiavimo rezoliucijas. Apie tai plačiau žr. šios knygos p. 158.

PUBLIKACIJA

Odesos lietuvių nutarimai

Męs, Odesoje gyvenantieji lietuviai, susirinkę lapkričio 13-tą d. 1905 m. Latvių Draugijos salėje pasikalbėti apie tėvynės Lietuvos reikalus savo, nutarėme:

I. Spalių 17-to manifestas

Nėsa apreikštų liuosybių manifestas gyveniman neįveda, tai toks manifestas mūsų akįse neturi jokios vertės.

II. Lietuvos autonomija

Męs, lietuviai, nesiskirdami nuo Rusijos, būtinai reikalaujame Lietuvos autonomijos su seimu Vilniuje, renkamu visuotinu, lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu.

Nes Suvalkų gubernija priskaityta prie Lenkų karalystės, tai mes reikalaujame atskirti lietuviškąją jos dalį nuo Lenkų karalystės ir priskirti ją prie autonomiškosios Lietuvos¹¹.

III. Kaip privalo elgties Lietuviai, norėdami iškovoti autonomiją

1. Nedalyvauti rinkimuose Rusų Valstybės Dumon, koliai nebus išgauta autonomija.

2. Tuo tarpu visuotinu, lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu rinkti atstovus į Seimą Vilniuje ir jo tik nutarimus pildyti.

3. Nemokėti jokių mokesčių.

4. Neleisti jaunuomenės kariumenėn.

5. Neklausyti valdžios pastatytų valdininkų, o rinkti valdininkus iš savo tarpo.

6. Visiems ginkluoties.

7. Prašalinimui dabartinių valdininkų reikia juos boikotuoti, kaip tai neparduoti jiems nieko, nepirkti nuo jų nieko, netarnauti jiems, žodžiu sakant, neturėti su jais jokio susinešimo, taip pat boikotuoti visus tuos, kurie kliudys tą mūsų darbą.

IV. Susivienijimas su Latviais

Butinai reikalinga kuo-artimiausiai susivienyti su Latviais.

Užmezgimui šio susivienijimo ryšio – sušaukti Lietuvių ir Latvių susivažiavimą.

V. Santikiai su lenkais

Lietuviams reikia autonomijos, nerišančios juos su Lenkija.

Peikiame kiekvieną šoviniškus lietuvių santykius su lenkais, gyvenančiais Lenkijoje ir Lietuvoje, o teip-pat sulenkėjusiais lietuviais.

Lenkų aktyviškam darbui, kenkiančiam mūsų tautos labui, apreiškiame kuo-smarkiausią kovą.

VI. Parapijų sutvarkymas

Parapijos reikalai turi būti vedami sindikato, renkamo visuotinu, lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu.

Parapijonis *in corpore* turi tiesą reikalauti nuo Vyskupo iškelti negeistinają kunigą, nurodydami geistinają kandidatą.

VII. Autonomiškosios Lietuvos sutvarkymas

1. Luomų neturi būti.

2. Visos tautos visame turi lygais tiesas.

3. Pilna žemės ir miškų nacionalizacija, t. y. žemė ir miškai pereina Lietuvos valstijos nuosavybėn.

4. Žemę gaus nuomon vien tik tie, kurie su visa šeimyna be samdininkų ją dirbs.

¹¹Kalbama apie projektuojamas Lenkijos Karalystės autonomiją ir Lietuvos (etnografinėmis ribomis) autonomiją.

5. Valsčiams priklauso visi prigulintieji prie jo gyventojai.
6. Mokesčius valsčiaus reikalams uždeda patys gyventojai.
7. Valsčiaus viršininkus renka patys sodiečiai.
8. Į pavieta ir sryties žemiečių įstaigas atstovai renkami ant tų pačių pamatų, kaip ir į valstijos seimą¹².
9. Netiesių mokesčių neturi buti.
10. Mokesčiai privalo buti imami nuo pelno.
11. Valsčius steigia ir užlaiko pradedamasias mokyklas.
12. Išguldomoji kalba lietuviška.
13. Seimas nutaria kitataučių mokinių skaitlių, kada mokslas turi buti jų kalboje išguldomas ir kada tik kalbos jų mokinamas.
14. Lietuvos piliečiai (gyventojai) kareiviauja tiktai savo krašte.

VIII. Primename rusų tautai apie Vilniaus universiteto turta, rusų valdžios užgrobtą

Sulyg susirinkimo įgaliojimo pasirašome:

Dominikas Blynas

Vincas Sriubas

Kazimieras Andrekus

Susirinkime dalyvavo 300 ypatų.

Vilniaus žinios, 1905.XI.27(XII.10), nr. 279.